

IZABELLA KRAUZE-TOMCZYK
Główny Urząd Geodezji i Kartografii

BOGUMIŁA MORAWSKA
Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej
Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii

Problematyka krajowych nazw geograficznych w Polsce

Zarys treści. W artykule przedstawiono stan prac nad standaryzacją krajowych nazw geograficznych w Polsce. Scharakteryzowano organizacje zajmujące się nazwami geograficznymi, omówiono publikacje z tego zakresu, oceniono opracowanie nazw na mapach topograficznych oraz przedstawiono prowadzone obecnie prace w tej dziedzinie.

Wstęp

Nazwy geograficzne jako istotny sposób identyfikacji i lokalizacji różnych obiektów na Ziemi stanowią problem interdyscyplinarny. Są ważne nie tylko dla geografów, kartografów, geologów i oceanografów, ale również dla historyków i językoznawców. Mają duże znaczenie w krajowej i międzynarodowej komunikacji, a więc transporcie i łączności, a także w stosunkach dyplomatycznych. Z nazwami geograficznymi związane są problemy prawne i polityczne, zwłaszcza na terytoriach wielonarodowych.

Konieczność standaryzacji nazw geograficznych nabiera specjalnego znaczenia w dzisiejszych społeczeństwach, gdy ważne jest jednoznaczne odniesienie informacji do miejsc, obiektów i powierzchni. Jest to ważne zarówno na szczeblu rządowym, jak i dla różnego rodzaju badań interdyscyplinarnych. Standaryzacja narodowa może uchronić od nieporozumień informacyjnych, jak też uchronić przed stratą czasu osoby starające się znaleźć właściwą nazwę.

Zagadnienie ujednoczenia nazw geograficznych posiada zarówno aspekt wewnątrzpaństwowy jak i międzynarodowy. Dąży się do jednoznacznego stosowania nazw geograficznych

w celu porozumiewania się zarówno we własnym kraju, jak i w stosunkach międzynarodowych.

Organizacja prac nad nazwami geograficznymi w Polsce

W wielu krajach istnieją państwowe instytucje (biura) zajmujące się nazwami geograficznymi. Organizacja Narodów Zjednoczonych przywiązuje dużą wagę do uporządkowania nazw geograficznych w poszczególnych krajach i na forum międzynarodowym. W Polsce nie ma oficjalnego organu nazewniczego. Działają natomiast dwie komisje:

- *Komisja Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych przy Ministrze Spraw Wewnętrznych i Administracji*, zajmująca się ustalaniem nazw znajdujących się na terytorium kraju;
- *Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych poza granicami Polski*, zajmująca się polskimi nazwami na świecie.

Komisje te mają jedynie charakter opiniodawczy. Opracowują one propozycje dotyczące standaryzacji nazw geograficznych, natomiast zatwierdzanie nazw znajduje się w gestii właściwego organu administracji państwowej.

Działalność obu komisji przy różnych resortach częściowo na zasadzie pracy społecznej oraz kolejne reorganizacje organów administracji państwowej (powodujące długie okresy zawieszenia działalności Komisji) nie sprzyjają ciągłości i efektywności prowadzonych prac w zakresie standaryzacji nazw geograficznych w Polsce.

Oprócz wymienionych Komisji, prace w zakresie standaryzacji nazw geograficznych prowadzone są również w ramach państwowej

służby geodezyjnej i kartograficznej. Wiąże się to przede wszystkim z opracowywaniem i wydawaniem map wielkoskalowych, topograficznych i tematycznych.

Zbieraniem nazw na własne potrzeby zajmuje się w kraju kilka instytucji i wydawnictw, np. Główny Urząd Statystyczny, Służba Topograficzna Wojska Polskiego, Polskie Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych, Wydawnictwo Naukowe PWN. Rozproszenie wysiłków powoduje ponoszenie znacznych kosztów przez różne instytucje.

Standaryzacja krajowych nazw geograficznych

Komisja Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych przy Ministrze Spraw Wewnętrznych i Administracji jest kontynuatką *Komisji Ustalania Nazw Miejscowości* powołanej w 1934 r., reaktywowanej następnie w roku 1946. Podlegała ona licznym zmianom organizacyjnym. Początkowo działała przy Ministerstwie Administracji i Ministerstwie Ziem Odzyskanych, potem przy Urzędzie Rady Ministrów, ponownie przy Ministerstwie Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska, a po likwidacji tego ministerstwa – znów przy Urzędzie Rady Ministrów. Od lipca 1997 roku działa przy Ministrze Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Ze względu na stan prawny nazwy dzielą się na urzędowe i nieurzędowe. Do nazw urzędowych należą te, które zostały ogłoszone jako obowiązujące w zarządzeniu odpowiednich władz i nie zostały odwołane lub zmienione. Do władz ustalających nazwy należał w poszczególnych okresach prezes Rady Ministrów lub minister Administracji albo jego odpowiednik. Obecnie nazwy urzędowe ustala minister Spraw Wewnętrznych i Administracji po zaopiniowaniu proponowanej nazwy przez wspomnianą już Komisję. Nazwy te ogłasza się w „Monitorze Polskim” lub w załącznikach do niego. W praktyce cechą rozpoznawczą urzędowej nazwy miejscowości jest używanie tej nazwy w ewidencji ludności (wpis w dowodzie osobistym) i ewidencji nieruchomości, co przejawia się w odrębnej numeracji nieruchomości.

Publikacje urzędowo zatwierdzonych nazw są niekompletne i porządkują nazewnictwo w niewielkim zakresie. Po II Wojnie Światowej podjęto pracę usystematyzowania nazewnictwa publikując spisy nazewnictwa. Należał do nich „Słownik nazw geograficznych Polski Zachodniej i Północnej” S. Rosponda, (1951). Zawiera on ponad 30 000 nazw miejscowości i ważniejszych obiektów fizjograficznych ustalonych w latach

1946–1950.

Drugim ważnym wydawnictwem Komisji Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych były wydane lub przygotowane do wydania przez Biuro do Spraw Prezydów Rad Narodowych Urzędu Rady Ministrów *Urzędowe nazwy miejscowości i obiektów fizjograficznych*. Do 1974 roku wydano 197 zeszytów obejmujących nazwy z mniej więcej połowy powiatów Polski znajdujących się na terenie ówczesnych województw: bydgoskiego, łódzkiego, krakowskiego, kieleckiego, lubelskiego, białostockiego, olsztyńskiego, warszawskiego, poznańskiego i rzeszowskiego. Reforma administracji państwowej w 1975 roku i likwidacja powiatów przerwały tę publikację.

Dużym osiągnięciem ze względu na liczbę opublikowanych nazw (ok. 100 000) był trzypięciotomowy *Wykaz urzędowych nazw miejscowości w Polsce*, wydany w 1981 roku. Zawiera on nazwy miast, wsi i części wsi.

Nazwy obiektów hydrograficznych doczekały się dwóch głównych oraz kilku mniejszych wykazów w układzie hydrograficznym:

- *Hydronimia Wisły* pod red. P. Zwolińskiego (1965);
- *Hydronimia Odry* pod red. H. Borka (1983);
- *Hydronimia dorzecza Pregoly z terenu Polski* w zestawieniu M. Biolika (1987);
- *Hydronimia dorzecza Orawy* pod red. M. Majtan i K. Rymuta (1985);
- *Nazwy rzeczne Pomorza między dolną Wisłą a dolną Odrą*, E. Rzetelska-Feleszko, J. Duma (1977).

W początku 1992 roku ukazały się *Nazwy geograficzne Rzeczypospolitej Polskiej*, zawierające wybór ustalonych nazw miejscowych, odpowiadający treści mapy w skali 1:500 000. Przygotowanie tego dzieła rozpoczęto w końcu lat siedemdziesiątych pod kierunkiem Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii, w odpowiedzi na zalecenie ONZ uporządkowania nazw miejscowych na świecie i wydawania tzw. gazeterów narodowych. Ostateczne brzmienie nazw było akceptowane przez *Komisję Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych* (T. Lankamer 1995).

W latach 1979–1985 *Komisja* pracowała przy Ministerstwie Administracji, Gospodarki Przestrzennej i Ochrony Środowiska, pod przewodnictwem językoznawców Mieczysława Szymczaka, a następnie – pod kierunkiem Kazimierza Rymuta przy Urzędzie Rady Ministrów. Tak długi okres przygotowania tej publikacji spowodowany był dorywczym trybem prac *Komisji*, a także brakiem stałego sekretariatu. Wydanie

Nazw Geograficznych Rzeczypospolitej Polskiej porządkuje około 30 000 nazw miejscowych, w tym około 5 200 nazw ważniejszych obiektów fizjograficznych. Do ustalenia pozostało jednak jeszcze wiele nazw mniejszych obiektów umieszczonych na mapach topograficznych w skalach 1:10 000 – 1:200 000 oraz na mapach w jeszcze większych skalach.

Komisja Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych nie jest w stanie podjąć zadania uporządkowania i standaryzacji wszystkich nazw geograficznych w Polsce. Zajmuje się przede wszystkim nazwami na poziomie krajowym, to jest urzędowymi nazwami miejscowości i większych obiektów fizjograficznych. Brak natomiast w Polsce ciała, które ustalałoby nazwy na najniższym, czyli podstawowym poziomie, obejmującym nazwy zapisane tylko na mapach w wielkich skalach. *Komisja*, do której należy całokształt prac, nie jest w stanie opanować tak wielkiego materiału i od kilku lat stara się o przekazanie ustalania tych nazw państwowej służbie geodezyjnej i kartograficznej. Dla służby tej podjęcie się ustalania nazw miejscowych mniejszych obiektów oznaczałoby przede wszystkim zebranie tych nazw w terenie i umiejscowienie na mapach oraz zorganizowanie i prowadzenie biuro tych nazw, czyli przechowywanie, uzupełnianie i udostępnianie. W innych krajach Europy prace te wykonywane są od dawna przez służby geodezyjno-kartograficzne. Według opinii kartografów, historyków i językoznawców treść nazewnictwa map polskich, zarówno wojskowych, jak i cywilnych, od skali 1:10 000 poczynając, jest bardzo uboga. W tej sytuacji zebranie nazw lasów, rzek, potoków, szczytów górskich, wzgórz itp. wraz z dokładną lokalizacją jest sprawą ważną i pilną.

Nazwy na mapach topograficznych

Stan prac nad nazwami geograficznym w Polsce jest niezadowolający w porównaniu z innymi krajami. Odnosi się to szczególnie do opracowania nazw na mapach topograficznych. Przygotowany w 1957 roku projekt instrukcji polowych prac nazewnictwa nie został wprowadzony do użytku. W wyniku tego na ukończonej w pierwszej połowie lat siedemdziesiątych mapie w skali 1:10 000 znalazła się niewielka liczba nazw obiektów fizjograficznych. Jeśli topograf zapisał czasem większą liczbę tych nazw, to pomijano je w czasie redagowania czystorysu. Kierowano się zasadą, by sąsiednie arkusze mapy zostały równomiernie obciążone nazwami. Ponadto zdarzało się, że topografowie i redaktorzy powtarzali bezkrytycznie niektóre błędy.

Szacuje się że, że liczba nazw, które trzeba będzie w Polsce ustalić – to jest określić ich kształt, podmiot i miejsce – wynosi około 1 000 000. Tylko niewielką ich część – prawdopodobnie ok. 10% – zapisano na mapach 1:10 000. Materiał ten przekracza zatem ponad 30 razy liczbę obiektów zamieszczonych w *Nazwach geograficznych Rzeczypospolitej Polskiej* i przekracza dwustu-krotnie liczbę zawartych tam nazw obiektów fizjograficznych.

Najtrudniejszym zadaniem jest ustalenie nazw nieurzędowych małych osiedli, przysiółków, pojedynczych zagród, leśniczówek, gajówek, a przede wszystkim małych obiektów fizjograficznych. Są to często nazwy znane miejscowej ludności, ale rzadko używane.

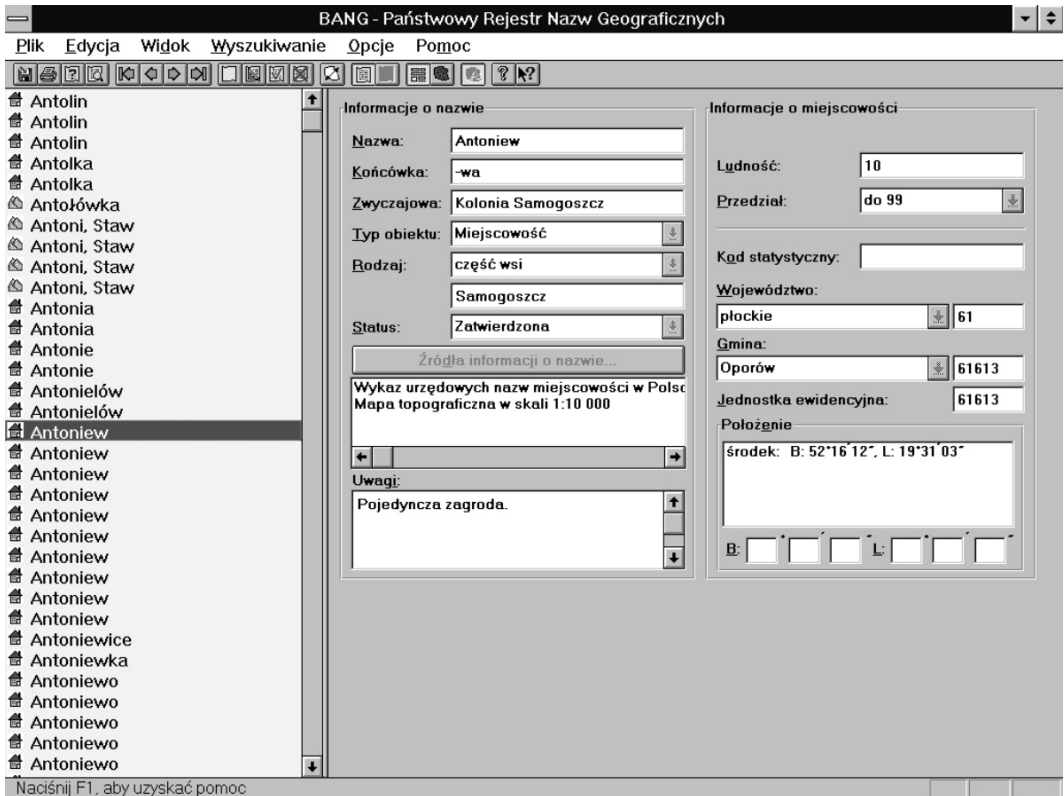
Stosunkowo skrupulatnie zebrane było nazewnictwo nieurzędowe w latach 1953–1957 na potrzeby mapy topograficznej w skali 1:25 000 wydanej w układzie współrzędnych „1942”. Konieczność szybkiego opracowania mapy w skali 1:10 000 w układzie współrzędnych „1965” przez niejednokrotnie mało doświadczonych wykonawców nie sprzyjała poprawnemu opracowaniu nazewnictwa małych obiektów fizjograficznych. Tymczasem większość instytucji naukowych, państwowych oraz osób prywatnych, chcąc ustalić właściwą nazwę obiektu, jak również jego położenie, korzysta przede wszystkim z map topograficznych. Dlatego jednoznaczne i dokładne oznaczenie nazw na mapie jest konieczne, gdyż właśnie nazwy są elementem najbardziej krytykowanym przez użytkowników.

Aby ustalić stan nazw na polskich mapach, przeprowadzono ich analizę w Centralnym Ośrodku Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej. Przedmiotem badań były mapy topograficzne w skali 1:10 000. Badaniem objęto około 4 000 arkuszy map, pokrywających zachodnią, północno-wschodnią i środkową część Polski. Materiałem źródłowym były mapy drukowane lub ich kopie kserograficzne, wykazy i kalki nazw (materiały opracowywane w terenie), a także publikowane urzędowe wykazy nazw.

Najpoważniejszymi i najczęściej spotykanymi błędami na mapach są błędy w pisowni nazwy (tzw. literówki). Często są one związane z fonetycznym zapisem nazwy (gwara miejscowa). Topografowie zapisują też nazwy nieczytelnie, popełniają błędy typu ortograficznego, rzadko też ustosunkowują się do niezgodności w brzmieniu nazwy pomiędzy urzędowymi wykazami nazw a nazwą ustalaną „w terenie”. Błędy występujące w nazwach dotyczą nie tylko miejscowości, ale także w dużej mierze obiektów fizjograficznych. Podobnie, jak w przypadku miejscowości, stwier-

dzone niewłaściwą lub nieściłą kwalifikację obiektów. Obiekty z nazwą własną, które łatwo jest wyróżnić w terenie, jak np. wzgórza, szczyty górskie, doliny, bagna, wąwozy, półwyspy, wyspy, duże kompleksy leśne, określane są często

są nie tylko powielane z opracowań terenowych, ale również powstają w trakcie pracy kameralnej. Są to najczęściej błędy dotyczące pisowni nazwy, powstałe w trakcie prac redakcyjnych i przygotowania do druku. Duże zastrzeżenia można również

Ryc. 1. Przykładowa strona banku nazw geograficznych (miejscowości)

Fig. 1. A sample screen showing the placename databank

jako „uroczyśka”, natomiast krótkie rowy, strugi, potoki, nieprzepływowe starorzecza – jako „rzecki”, stawy jako „jeziora” i odwrotnie. Wiele nazw nie jest wcale wprowadzonych, jak np. nazwy z innych opracowań kartograficznych i wydawnictw turystycznych odnoszące się do szczytów górskich, potoków, zboczy górskich, przełęczy.

Zdarzają się również błędy dotyczące położenia obiektów. Porównując mapę topograficzną z licznymi innymi opracowaniami kartograficznymi, turystycznymi, okazuje się, że np. nazwano niewłaściwy szczyt górski lub potok. Podobnie jest z długimi rzekami, które są oznaczone na wielu arkuszach map. Zdarza się, że na niektórych arkuszach brak jest opisu.

Błędy występujące na mapach topograficznych

nie tylko powielane z opracowań terenowych, ale również powstają w trakcie pracy kameralnej. Są to najczęściej błędy dotyczące pisowni nazwy, powstałe w trakcie prac redakcyjnych i przygotowania do druku. Duże zastrzeżenia można również

mieć do prac redakcyjnych, dotyczących umieszczenia nazw przy obiektach. Niekiedy są one umieszczane między obiektami lub zbyt daleko od nich i trudno jest określić czego dotyczy dana nazwa. Niejednorodność redakcji objawia się również w ilości opisów dotyczących jednego obiektu – jest ich zbyt dużo lub za mało. Szczególnie dotyczy to miejscowości zajmujących duży obszar, nie posiadających zwartej zabudowy oraz cieków wodnych, których przebieg jest trudny do określenia.

Biorąc pod uwagę liczbę i rodzaj występujących

błędów w opracowaniach topograficznych i kartograficznych, można wnioskować o przyczynach ich popełniania:

- Brak szkoleń i szczegółowych, aktualnych instrukcji dla topografów z zakresu zbierania

i lokalizowania nazw. W obowiązujących przepisach brak jest np. wytycznych dotyczących klasyfikacji miejscowości oraz definicji obiektów fizjograficznych. Błędne rozróżnienie rodzajów obiektów fizjograficznych wynika również z braku podania ich definicji i przeprowadzenia na ten temat szkoleń.

- Niedokładne sprawdzanie brzmienia nazwy w terenie. Topografowie nie zawsze konsultują zastyszaną u miejscowej ludności nazwę z urzędem gminy i nie sprawdzają jej prawidłowej pisowni (błędy ortograficzne).

- Sprawdzanie brzmienia nazw z nieaktualnymi urzędowymi wykazami nazw, pominięcie zmian publikowanych w „Monitorze Polskim”.

- Brak kompletnych i aktualnych zbiorów nazw (wydawnictw) posiadających status urzędowy.

W 1993 roku Dyrektor Generalny Urzędu Rady Ministrów zwrócił się do Głównego Geodety Kraju o podjęcie odpowiednich działań w celu pełnego uporządkowania polskiego nazewnictwa geograficznego. Wspomniana już *Komisja* wystosowała wniosek, że „generalne opracowanie nazw obiektów fizjograficznych będzie należało do służby geodezyjno-kartograficznej”, a *Komisja* „będzie rozpatrywała jedynie nazwy kontrowersyjne i wątpliwe”. Z postulatami takimi wystąpili również przedstawiciele wojska, kartografii oraz administracji państwowej. Chodziło o zebranie nazw geograficznych z obszaru całego kraju, ścisłe określenie ich położenia, nadania im odpowiedniej formy językowej, wreszcie wprowadzenie do odpowiednio przygotowanej komputerowej bazy danych.

Bank Nazw Geograficznych

W wielu krajach Europy służba geodezyjna i kartograficzna zajmuje się ustalaniem nazw obiektów fizjograficznych, dzięki czemu nazwy te są w znacznym stopniu uporządkowane. Najbliższym dla nas przykładem są Czechy i Słowacja.

Analiza potrzeb w zakresie nazewnictwa geograficznego (toponimów), które mogą być realizowane przez służbę geodezyjną i kartograficzną, wskazuje na dwa główne zastosowania systemu informacji o nazwach geograficznych:

- pierwszym są prace związane z opracowaniem map topograficznych i to zarówno w technologiach tradycyjnych jak i numerycznych;

- drugim jest opracowanie narodowego gazetera, stanowiącego podstawowy dokument o nazwach obowiązujących w kraju.

Celem polskiego systemu byłoby zaspokojenie potrzeb bardzo różnych użytkowników na wszystkich szczeblach administracji państwowej oraz

w sektorze prywatnym, jak również wydawnictw kartograficznych. Podjęte zostały działania w zakresie utworzenia Banku Nazw Geograficznych. Powstał on w 1994 roku i znajduje się w Centralnym Ośrodku Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii w Warszawie.

Mając na uwadze konieczność zarejestrowania w stosunkowo krótkim czasie przy dość ograniczonych środkach możliwie jak największej liczby nazw, zakłada się realizację przedsięwzięcia w kilku fazach:

- Główne zadanie pierwszej fazy prac polega na zebraniu nazw i związanych z nimi podstawowych charakterystyk. Zakłada się przy tym, że podstawowym źródłem informacji o nazwach geograficznych są mapy topograficzne w skali 1:10 000 wykonane przez państwową służbę geodezyjną i kartograficzną. Obecnie jest to najbardziej kompletny i aktualny materiał.

- Druga faza obejmuje uzupełnienie zbiorów nazwami nie zamieszczonymi na mapach topograficznych. Są to przede wszystkim duże obiekty fizjograficzne.

- Trzecia faza to korekta i aktualizacja danych, zebranych z mapy topograficznej, przez porównanie ich z oficjalnymi wykazami nazw urzędowych, a następnie przekazanie do weryfikacji *Komisji Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych*.

Na zlecenie Głównego Geodety Kraju zostało napisane oprogramowanie komputerowe wspomagające realizację poszczególnych operacji. Obecnie istnieją dwa stanowiska pracy połączone siecią w Windows for Workgroups. Przy obsłudze rejestru zatrudnione są cztery osoby.

Do baz wprowadzane są następujące rodzaje informacji:

1. Nazwa – podawana w pełnym brzmieniu, bez skrótów.

2. Końcówka nazwy w dopełniaczu.

3. Nazwa zwyczajowa obiektu – uwzględnia się nazwy w różnych wariantach lokalnych.

4. Rodzaj obiektu – rozróżniamy dwie kategorie obiektów geograficznych: miejscowości i obiekty fizjograficzne.

5. Status nazwy – wskazuje, czy nazwa została zatwierdzona urzędowo, czy nie.

6. Źródła informacji o nazwie – podaje się, skąd została uzyskana informacja o pisowni nazwy wprowadzonej do bazy danych.

7. Uwagi – w pierwszej fazie dotyczyć mogą nieścisłości danych zbieranych z map topograficznych lub zawierać dodatkowe informacje określające obiekt.

Dla miejscowości przewiduje się dodatkowe

charakterystyki:

a) Rodzaj miejscowości, tzn. czy jest to miasto, wieś, część miasta itd. z uwzględnieniem jej rangi administracyjnej;

b) Liczba mieszkańców – podawana jest z dokładnością do 10 osób;

c) Kod statystyczny;

d) Przynależność do jednostki administracyjnej podawana jest za pomocą symboli terytorialnych województw, powiatów i gmin wraz z nazwami;

e) Położenie obiektu określane jest za pomocą współrzędnych geograficznych przybliżonego środka ciężkości obiektu;

Przy dokumentowaniu obiektów fizjograficznych przewidziane są trzy charakterystyki:

f) Rodzaj obiektu fizjograficznego np. bagno, błoto, las, itd. Przewidziano ponad 40 wyróżnień;

g) Przynależność terytorialna oznaczana jest za pomocą ciągu symboli terytorialnych identyfikowanych z nazwą województwa, powiatu i gminy. Kod podawany jest dla obiektów przestrzennych obejmujących nie więcej niż trzy gminy oraz dla wszystkich rzek i kanałów: jeden dla źródła lub początku cieku i jeden lub dwa dla ujścia rzeki lub końca kanału;

h) Położenie obiektu określa się za pomocą współrzędnych geograficznych. Dla obiektów obszarowych podawane będą współrzędne ich środka ciężkości, dla kanałów – początek i koniec kanału, dla rzek – współrzędne źródła i ujścia, a ponadto współrzędne punktów przecięcia z ramkami mapy w skali 1:10 000. Jeżeli źródło lub ujście znajduje się poza granicami Polski, wówczas podaje się przecięcie rzeki przez granicę.

Obecnie dobiegła końca pierwsza faza prac. Wprowadzono dane do bazy z około 8 500 arkuszy map topograficznych w skali 1:10 000. Rejestr zawiera ponad 160 000 nazw geograficznych. Rozpoczęto realizację drugiej fazy, to znaczy uzupełnianie rejestru dużymi obiektami fizjograficznymi oraz weryfikację obiektów już istniejących w bazie danych.

Mając na celu określenie sposobu opracowania podstawowego zbioru nazw miejscowych jako części systemu informacji o terenie podczas

aktualizacji map wielkoskalowych, Główny Urząd Geodezji i Kartografii zlecił w 1998 roku opracowanie projektu *Wytyczne techniczne – Przewodnik toponimiczny do zbierania i opracowania nazw geograficznych przy sporządzaniu map topograficznych*. Przedsięwzięcie jest jeszcze w trakcie realizacji.

Współpraca międzynarodowa

Stale wysiłki mające na celu standaryzację nazw do użytku międzynarodowego wiąże się głównie z działalnością Organizacji Narodów Zjednoczonych. Na pierwszej konferencji ONZ, która odbyła się w 1967 r. w Genewie, poświęconej sprawie standaryzacji nazw geograficznych, ustalone zostały generalne wytyczne prowadzenia prac w poszczególnych państwach, dokonano podziału świata na regiony geograficzno-językowe (tzw. divisions) oraz wybrano koordynatorów regionalnych. Polska należy do Sekcji Regionalnej ONZ Europy Środkowo-Wschodniej i Południowo-Wschodniej. W latach 1977–1982 Polska pełniła rolę koordynatora regionalnego i przedstawiciela Grupy Ekspertów. Dotychczas odbyło się siedem konferencji ONZ, ostatnia w 1998 r. w Nowym Jorku.

Na forum międzynarodowym Polska czynnie uczestniczy w pracach Sekcji Regionalnej, Sekcjach Grupy Ekspertów oraz ogólnych Konferencjach ONZ do spraw Standaryzacji Nazw Geograficznych. Z inicjatywy służby geodezyjnej i kartograficznej są prowadzone i częściowo finansowane prace wynikające z ustaleń ONZ w zakresie standaryzacji nazw geograficznych, jak np. opracowanie i wydanie narodowego gazetera, wykazu egzonimów polskich, przewodnika toponimicznego do użytku międzynarodowego *The Polish Toponymic Guidelines*, a ostatnio w 1998 r. *Słownika terminów używanych przy standaryzacji nazw geograficznych*. Polska uczestniczy jako obserwator w posiedzeniach Sekcji Regionalnej Bałtyckiej i Europy Wschodniej, Azji Północnej i Środkowej.

Literatura

- Biolik M., 1987, *Hydronimia dorzecza Pregoiy z terenu Polski*. Olsztyn: Wyższa Szkoła Pedagogiczna. 391 s. + mapa.
- Borek H. (red.), 1983, *Hydronimia Odry. Wykaz nazw w układzie hydrograficznym*. Opole: Instytut Śląski. 350 s. + mapa.
- Gołaski J., 1967, *Opracowanie nazw na mapach wielkoskalowych. Toponomastyka kartograficzna*. Warszawa, PPWK.

- Gołaski J., 1988, *Stanowisko kartografów wobec ustalania nazw geograficznych*. „Polski Przegl. Kartogr.” T. 20, nr 1, s. 8–11.
- Gołaski J., 1994, *Nazwy miejscowe w systemie informacji o terenie*. W: Materiały na seminarium „GEO-INFO – profesjonalne narzędzie informatyczne Systemu Informacji o Terenie dla potrzeb zadań administracji rządowej i samorządowej”, Poznań, 17–18 listopada 1994.

- Gołaski J., 1995, *Bieżąca problematyka nazw miejscowych w polskiej kartografii*. „Polski Przegl. Kartogr.” T. 27, nr 2, s. 61–68.
- Kondracki J., 1987, *O nazewnictwie geograficznym*. „Czas. Geogr.” T. 58, z. 2, s. 137–149.
- Lankamer T., 1995, *Oficjalny wykaz nazw geograficznych Rzeczypospolitej Polskiej – geneza, realizacja, zawartość*. „Polski Przegl. Kartogr.” T. 27, nr 1, s. 12–16.
- Majtan M., Rymut K., 1985. *Hydronimia dorzecza Orawy*. „Prace Instytutu Języka Polskiego” T. 58, 142 s.
- Morawska B., 1994, *Bank nazw geograficznych jako element redagowania map topograficznych*. W: IX Szkoła Kartograficzna. Polska kartografia map topograficznych. Komorowo, 10–15 X 1994, Warszawa, s. 115–120.
- Nazwy geograficzne Rzeczypospolitej Polskiej*, 1991, Ministerstwo Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa, Urząd Rady Ministrów. Warszawa–Wrocław: PPWK im. E. Romera.
- Rospond S., 1951, *Słownik nazw geograficznych Polski Zachodniej i Północnej*. Wrocław: Polskie Towarzystwo Geograficzne.
- Rospond S., 1984, *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*. Wrocław: Ossolineum.
- Rymut K., 1987, *Nazwy miast Polski*. Wrocław: Ossolineum.
- Rzetelska–Feleszko E., Duma J., 1977, *Nazwy rzeczne Pomorza między dolną Wisłą a dolną Odrą*. „Prace Onomastyczne” T. 25, 257 s. + mapa.
- Rzetelska–Feleszko E., Duma J., 1994, *„Nazwy do poprawki”, czyli o pracach Komisji Ustalania Nazw Miejscowych*. W: Poliszczynna i Polacy u schyłku XX wieku, Wrocław.
- Skrzyński Z., 1938, *Zasady ustalania nazw miejscowości*. Warszawa: GUS.
- Wykaz urzędowych nazw miejscowości w Polsce*, 1981, T. I–III, Ministerstwo Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- Zwoliński P. (red.), 1965, *Hydronimia Wisły. Cz. I. Wykaz nazw w układzie hydrograficznym*. Komitet Językoznawstwa PAN. Wrocław: Ossolineum, 466 s. + mapa.

Certain aspects of geographic names in Poland

Summary

The standardization of geographic names is of the enormous importance both in the national and international aspects. In Poland, two boards are involved with place names: Komisja Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych (Board on Geographic and Place Names) and Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych poza granicami Polski (Board on Foreign Geographic Names Standardization). These are advisory boards, and the legal responsibility of geographic name standardization is vested in the appropriate Department. Also, the Państwowa Służba Geodezyjna i Kartograficzna (National Geodetic and Cartographic Service), Służba Topograficzna Wojska Polskiego (Polish Army Topographic Service), Główny Urząd Statystyczny (Central Statistical Office) as well as numerous map publishers also deal with the collection of geographic names. The most important lists of approved place names published in Poland after 1945 include: *Wykaz urzędowych nazw miejscowości w Polsce (List of official place names in Poland)* in 3 vols. and recently published national gazetteer entitled *Nazwy geograficzne Rzeczypospolitej Polskiej (Geographical names of the Republic of Poland)*.

The current state of geographic name standardization is unsatisfactory. It especially refers to names appearing on topographic maps. The number of names to be approved is estimated to be around 1 million. The fact, that the 1:10,000 scale topographic maps had been prepared by cartographers lacking professional experience, did not lead to the satisfactory results.

The analysis of the most vital needs concerning the standardization of geographic names leads to a conclusion, that the Geographic Name Information System will be used in two main projects: preparation of new topographic maps and also of a new gazetteer listing officially approved names. In 1994 the Geographic Names Data Bank was organized within the structure of Central Surveying and Cartographic Information Center, Head Office of Geodesy and Cartography. It contains over 160,000 geographic names collected from the original 1:10,000 scale topographic mapping. A new project named Standards – Toponymic Guidelines of Collecting and Standardizing of Geographic Names in Topographic Mapping has been launched.

Translated by M. Okonek

Проблематика отечественных географических названий в Польше

Резюме

Стандартизация географических названий имеет огромное значение как в внутригосударственном, так и в международном аспекте. В Польше действуют две комиссии, занимающиеся географическими названиями: Комиссия по установлению названий населённых пунктов и физиографических объектов (Komisja Ustalania Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych), а также Комиссия по стандартизации географических названий вне пределов Польши (Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych poza granicami Polski). Эти две комиссии имеют рекомендательный характер, зато утверждение названий находится в компетенции соответствующего органа государственной администрации. Сбором и стандартизацией географических названий занимаются также: Государственная геодезическая и картографическая служба, Топографическая служба Войска Польского, Главное статистическое управление и многие картографические издательства. К важнейшим изданиям официально утверждённых географических названий в послевоенной Польше можно зачислить: *Список официальных названий населённых пунктов в Польше т. I–III (Wykaz urzędowych nazw miejscowości w Polsce)*, а также *Географические названия Республики Польша (газетир) (Nazwy geograficzne Rzeczypospolitej Polskiej)*.

Состояние работ по отечественным географическим названиям в Польше является неудовлетворительным, в особенности касается это названий

на топографических картах. Оценивается, что количество названий, какие следует установить, составляет около 1 000 000. Необходимость быстрого составления топографической карты в масштабе 1:10 000, во многих случаях малоопытными исполнителями, не благоприятствует правильной разработке наименований географических объектов.

Анализ, выступающих в Польше потребностей относительно поправления географических названий путём деятельности геодезической и картографической службы, указывает на два главные применения системы информации о названиях: работы по созданию топографических карт и разработка национального газетира, являющегося основным документом об официальных названиях, обязывающих в стране. В 1994 году был создан Банк географических названий, находящийся в Главном центре геодезической и картографической документации Главного управления геодезии и картографии. Список содержит свыше 160 000 географических наименований, собранных с топографических карт в масштабе 1:10 000. В стадии реализации находится разработка проекта *Технические указания. Топонимическое руководство по сбору и разработке географических названий при составлении топографических карт*.

Перевод Р. Толстикова

